

ปริทัศน์บทความเรื่อง คลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง โดยฮันติงตัน กับมิติพัฒนาการ ทางการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตย

สลับเส้นทางนอกระบบการเมืองในไทย

The Third Wave Democratization by Huntington and Political Developments in the Democratic Regime Switching Path Outside the Political System in Thailand

ดร.เพ็ญพิสุทธิ์ ไชยกาญจน์¹

บทคัดย่อ

บทความปริทัศน์นี้แบ่งการนำเสนอเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนแรก สารองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการประชาธิปไตย ส่วนที่สองคลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง ส่วนที่สาม มิติพัฒนาการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตยสลับเส้นทางนอกระบบการเมืองในไทย ส่วนที่สี่ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คำสำคัญ: คลื่นประชาธิปไตย มิติพัฒนาการเมือง

บทนำ

คลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง หรือ 3 ระดับ เป็นการแบ่งคลื่นประชาธิปไตย ของ Samuel Huntington ที่ได้เขียนหนังสือ Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century ของ Huntington (1991) ทั้งนี้ Doorenspeet ได้กล่าวถึงงานเขียนของ Samuel Huntington ว่ามีนักวิชาการต่างๆ โดยเฉพาะนักรัฐศาสตร์ต่างได้นำกรอบแนวคิดนี้มาวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างต่อเนื่องว่า เป็นกระแสการพัฒนาประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ จึงมีการแบ่งช่วงของพัฒนาการและมีนักวิชาการต่างๆ มีความเห็นสอดคล้องมากมาย อาทิเช่น Diamond (1993), Shin (1994), Schmitter (1995), Jagers & Gurr (1995),

Gleditsch & Ward (1997) และ O' Loughlin et, al. (1998) ต่างมีความเห็นด้วยกับการแบ่งคลื่นประชาธิปไตยดังกล่าว ซึ่งเป็นความก้าวหน้าเกี่ยวกับงานเขียนวิชาการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการนำเสนอมุมมองใหม่ๆ ความเข้าใจใหม่ๆ เกี่ยวกับวิทยาการที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนมิติพัฒนาการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบเดิมก็เปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละประเทศ ดังประเทศต้นแบบอย่างอังกฤษ ฝรั่งเศสและอเมริกา ประเทศในแถบลาตินอเมริกา รวมทั้งประเทศที่เกิดใหม่หลังได้รับเอกราชจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และประเทศในแถบเอเชียล้วนมีวิถีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเหมือนกันแต่บพร่องในหลักการและวิธีการที่ต่างกัน โดยเฉพาะประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียน รวมทั้งไทยด้วย เพราะระบอบการปกครองประชาธิปไตยปกติและมีการเปลี่ยนแปลงสลับเส้นทางนอกระบบการเมืองหรือแบบอุปถัมภ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง ของ Huntington แต่การเขียนหนังสือของ Huntington ดังกล่าวไม่ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง วิถีชีวิตชุมชนของประเทศนั้นๆ จึงยังบกพร่องอยู่บ้าง ดังนั้นบทความปริทัศน์นี้จะวิจารณ์ถึงความสอดคล้องและความแตกต่างบพร่องในพัฒนาการประชาธิปไตยที่เปลี่ยนไปตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล จนถึงปัจจุบันคือโลกยุคดิจิทัลที่ไร้พรมแดน

¹ คณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

1) สารองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยมีรากฐานมาแต่ยุคโบราณ ประมาณ 508 ปีก่อนคริสตกาลได้มีการพัฒนามานาน และกว้างขวาง ตั้งแต่ยุคประชาธิปไตยคลาสสิก (classical democracy) ของนครรัฐกรีกโบราณเป็นประชาธิปไตยในอุดมคติที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมโดยตรง โดยมีนักคิดหรือนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ ได้แก่ โซเครตีส (Socrates) ผู้นำหลักการของสำนักโซพิสตีส์ว่า ความดี ความจริงแท้ ความยุติธรรม รวมทั้งความงาม ขึ้นอยู่กับมนุษย์ว่าจะตัดสินใจว่าจะเอาอย่างไร นั่นคือ “มนุษย์คือมาตรวัดของทุกสรรพสิ่ง” (Man is the measure of all things) เพลโต (Plato) เป็นศิษย์คนที่สองของโซเครตีส มีแนวคิดเรื่องนิติรัฐ (law) และเขียนหนังสือ “Republic” รัฐที่ดีของเพลโต ไม่ใช่รัฐที่เป็นประชาธิปไตย หรือรัฐที่มีเสรีภาพ หากแต่เป็นรัฐที่มีความสามัคคีและมีประสิทธิภาพ ส่วนอริสโตเติล (Aristotle) เป็นลูกศิษย์ของเพลโตที่สำนักเรียนอะคาเดมี (Academy) ได้เขียนหนังสือชื่อโพลิติกส์ (politics) โดยอ้างว่า “ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์การเมือง” รัฐที่ดีไม่ใช่รัฐแบบกษัตริย์หรือรัฐแบบประชาธิปไตย แต่เป็นรัฐที่เรียกว่า “Polity” คือรัฐที่อยู่ระหว่างรัฐแบบคณาธิปไตย (Oligarchy) และรัฐแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นรัฐที่อยู่ในความควบคุมของชนชั้นกลางที่ต้องเป็นคนส่วนใหญ่ของรัฐ ที่สามารถจัดหาและทำให้ประชาชนของรัฐนั้น ๆ มีความสุข แนวคิดนี้ได้มีอิทธิพลต่อรัฐธรรมนูญ ulyลักษณะอักษรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ คำประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1776 โดย Thomas Jefferson ประกาศเอกราชจากสหราชอาณาจักรอังกฤษ ก่อให้เกิดประเทศใหม่ชื่อว่า “สหรัฐอเมริกา”

ส่วน Locke รวมทั้ง Rousseau และ Machiavelli ต่างมีแนวคิดเรื่องสัญญาประชาคม (social contract) และพยายามชี้ให้เห็นว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด ส่วน Alexis de Tocqueville เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่งในหลายท่านที่มองเห็นว่า โดยประวัติศาสตร์และธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน มีความเห็นแก่ตัวจึงนำไปสู่การแก่งแย่ง

ทำลายล้างซึ่งกันและกัน ผู้ที่เข้มแข็งกว่าจะเป็นผู้ชนะและครอบครองทุกอย่าง และมีความเห็นเพิ่มเติมว่า มนุษย์โดยธรรมชาติมีเหตุผล บรรดาการที่มีชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การสร้างกติกา กฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นสิ่งที่ต้องการของมนุษย์น่าจะได้รับการตอบสนองจากผู้ปกครองในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค จากการพัฒนาประชาธิปไตยยุคกรีกโบราณได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องเข้าสู่แนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ในศตวรรษที่17 เมื่อฟื้นสมัยกลางจึงเข้าสู่สมัยเรอเนซอง (renaissance) และยุคฟื้นฟูปฏิรูป (reformation) ที่พัฒนาแนวคิดจากรุสโซในศตวรรษที่16 และ 1970 ได้แก่ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) คือ การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ในสติปัญญาโดยยึดหลักเหตุผล การเชื่อมั่นในอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ และการยอมรับการเท่าเทียมกันของคนตามกฎหมายและทางการเมือง โดยอำนาจสูงสุดมาจากปวงชนและอำนาจอันชอบธรรมของรัฐบาลมาจากความยินยอมของประชาชน และสิทธิในการคัดค้านและล้มล้างรัฐบาล ตลอดจนการยกย่องสังคมที่มีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ หัวใจของแนวคิดนี้ได้แก่ ประชาธิปไตยระดับรากหญ้า (grass-roots democracy) มีวิวัฒนาการมานานและเป็นรากฐานให้มีการพัฒนามาถึงปัจจุบัน

2) คลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง

กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่หลังสิ้นสุดสงครามเย็นเป็นต้นมา โดยเฉพาะช่วงปี ค.ศ.1957-1958 ได้มีประเทศที่ได้รับเอกราชเกิดขึ้นมาก ส่วนใหญ่ประเทศเหล่านี้ได้นำเอาระบบรัฐสภาแบบตะวันตกมาเป็นแม่บทในการจัดรูปแบบการปกครองประเทศ และมีประเทศที่ปกครองโดยไม่ใช่รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมนั้นมีจำนวนน้อย เช่น ประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์ เช่น เกาหลีเหนือและเวียตนามเหนือ เป็นต้น แต่ต่อมาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนามีลักษณะเคลื่อนกำลังที่เป็นฐานอำนาจไปสู่เผด็จการโดยคณะทหาร เช่น พม่า อินโดนีเซีย เป็นต้น หากไม่ใช่อำนาจข้างต้นก็มีแนวโน้มที่ผู้นำประเทศที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงไม่

ว่าจะเป็นการปกครองในระบบประธานาธิบดี เช่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ หรือระบบรัฐสภา เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ จะมีอำนาจมากขึ้นทุกที ในบางประเทศ ภายหลังที่ระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกล้มเหลว และคณะทหารขึ้นมาใช้อำนาจแต่ก็อยู่ได้ระยะสั้น และฝ่ายคอมมิวนิสต์ค่อย ๆ ขยายอิทธิพลขึ้นจนคุมอำนาจ ได้ด้วยการต่อสู้ทางอาวุธ เช่น ในเวียดนามใต้ กัมพูชา และลาว เป็นต้น เหตุการณ์จริงที่ได้ปรากฏในการเมือง ระดับโลกนี้สอดคล้องกับการแบ่งคลื่นประชาธิปไตย ออกเป็น 3 ระดับในหนังสือ Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century

ทั้งนี้ Samuel Huntington ให้ความสำคัญในปลายศตวรรษที่ 19 โดยกล่าวถึงการเกิดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในโลกนี้อาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วง หรือ 3 คลื่น ได้แก่ 1) คลื่นลูกที่ 1 เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1828 ถึงปี ค.ศ.1926 2) คลื่นลูกที่ 2 เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1943 ถึงค.ศ.1962 และ 3) คลื่นลูกที่ 3 เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1974 เป็นต้นมา ถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียด โดยย่อ ดังนี้

ช่วงแรก คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2371-2469 (ค.ศ. 1828-1926) ซึ่งเป็นสงครามปฏิวัติเพื่อเอกราช ซึ่งเป็นการปฏิวัติประชาธิปไตยอเมริกาไปพร้อมกันด้วย บรรลุเป็นการสถาปนาสาธารณรัฐยุคใหม่แห่งแรกของโลก คือ สหรัฐอเมริกา แม้ว่าการปฏิวัติประชาธิปไตยครั้งนี้จะยังไม่สมบูรณ์และได้ยืดเยื้อจนถึงสงครามปลดปล่อยทาสในอีกร้อยปีต่อมา ในช่วงปีเดียวกันเกิดการปฏิวัติลูกกลมประเทศและแคว้นต่าง ๆ แถบยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี โปแลนด์ อิตาลี และออสเตรีย ส่วนกระแสโต้กลับที่เกิดขึ้นตามมาในช่วงแรกนี้ คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2465-2485 (ค.ศ.1922-1942) เริ่มจาก Benito Mussolini เข้ายึดอำนาจจากกษัตริย์ Emmanuele III ล้มล้างระบอบประชาธิปไตยที่อ่อนแอและคอร์รัปชันในประเทศอิตาลี เมื่อปี พ.ศ. 2465 (ค.ศ.1922) รวมถึง Adolf Hitler นายกรัฐมนตรีได้เปลี่ยนสาธารณรัฐไวมาร์เป็นจักรวรรดิไรช์ที่ 3 ปกครองประเทศเยอรมนีภายใต้อุดมการณ์นาซี เมื่อปี พ.ศ.2476 (ค.ศ.1933) เป็นช่วงของลัทธิการเมืองแบบคอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ และอำนาจนิยมหรือเผด็จการแบบทหารได้ส่งผลกระทบทั่วไปโดยเฉพาะในประเทศ

แถบยุโรปและละตินอเมริกา จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง

ในช่วงที่ 2 เริ่มต้นปี พ.ศ.2486-2505 (ค.ศ. 1943-1962) โดยฝ่ายสัมพันธมิตรชนะฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเผยแพร่ประชาธิปไตยไปยังผู้แพ้สงคราม ได้แก่ ประเทศเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น รวมถึงการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ในแถบละตินอเมริกา เอเชีย และแอฟริกา ภายหลังกองทัพเอกราชและปลดปล่อยประเทศอาณานิคมได้สำเร็จ ส่วนกระแสโต้กลับเกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2501-2518 (ค.ศ.1958-1975) เกิดการรัฐประหารโดยคณะนายทหาร เพื่อล้มล้างรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้งอยู่บ่อยครั้งและแพร่ระบาดไปทั่วโลก

ช่วงที่ 3 เริ่มต้นขึ้นจากการทำรัฐประหารในประเทศโปรตุเกส เมื่อปี พ.ศ.2517 (ค.ศ.1974) ตามมาด้วยกระแสการถอนตัวออกจากการเมืองของรัฐบาลทหารและการหวนกลับคืนมาของรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้งในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติสี (color revolutions) ที่คนชั้นกลางหนุ่มสาวต่างลุกฮือขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลโดยพร้อมเพรียงกัน และในประเทศแถบยุโรปตะวันออก อาทิ จอร์เจีย ยูเครน เช็กโกสโลวาเกีย ยูโกสลาเวีย รวมถึงการพังทลายของกำแพงเบอร์ลิน ตลอดจนการล่มสลายของคอมมิวนิสต์ และการสิ้นสุดลงของสหภาพโซเวียต เมื่อปี พ.ศ.2534 (ค.ศ.1991) ตามมาด้วยการเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตยขึ้นในหลายประเทศทั้งในแถบเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกา อีกครั้งหนึ่ง ขณะที่หลายประเทศเปิดกว้างทางเสรีภาพมากขึ้น ได้แก่ โปแลนด์ เม็กซิโก แอฟริกาใต้ เป็นต้น

ในเดือนมกราคม ค.ศ.1990 มีนักวิชาการ เช่น Larry Diamond และ Marc F. Plattner ได้จัดพิมพ์วารสารชื่อ The Journal of Democracy เกี่ยวกับบทความ The Global Divergence of Democracies โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับคลื่นประชาธิปไตย ลูกที่ 3 และประเทศในแถบแอฟริกาที่ปกครองแบบประชาธิปไตยมีจำนวนไม่มาก ในขณะที่สหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตรัสเซียยังคงปกครองแบบสังคมนิยมโดยใช้ลัทธิมากซ์-เลนิน บนทวีปยูเรเชียอยู่ระหว่าง ค.ศ.

1922-1991 ปกครองแบบรัฐโดยมีพรรคการเมืองเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจสูงสุด และในตอนปลายปี ค.ศ.1990 มีการขยายตัวของประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย จำนวน 76 ประเทศ จากประเทศเอกราชที่มีในโลกจำนวนมากถึง 223 ประเทศ หากนับจากอันดับหนึ่งเพราะมีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ จีน 7,225,700,000 คน และประชากรน้อยที่สุด คือ หมู่เกาะพิตแคร์น มีเพียง 58 คน ในตอนปลายปี ค.ศ.1995 สำนักพิมพ์ Freedom House, New York สหรัฐอเมริกา ได้เก็บสถิติของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ไว้ว่า มีมากถึง 117 ประเทศ คิดเป็นสัดส่วนได้เท่ากับ 3 ใน 5 ของประเทศเอกราชทั้งหมดที่มีในโลก ยกเว้นตะวันออกกลาง

มิติพัฒนาการทางการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตยสลับนเส้นทางนอกระบบการเมืองในประเทศไทย

อย่างไรก็ตามแม้ระบอบประชาธิปไตยมีมานาน และในไทยก็มีการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2575 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.2558 รวมมีการพัฒนามาเป็นเวลา 83 ปี ทั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสลับกันไปมา ระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับการปกครองพิเศษ เป็นไปตามทฤษฎีการพัฒนาทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของ Huntington และจากการเขียนหนังสือถึงคลื่นแต่ละช่วงจะมีกระแสโต้กลับ (reverse wave) ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ไปสู่ระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นการหวนกลับไปใช้อำนาจการปกครองแบบพิเศษหรือเผด็จการสลับกันไปมาเสมอ

ปัญหาการปกครองของประเทศไทยก็อยู่ในกลุ่มที่มีการหวนกลับไปใช้อำนาจการปกครองแบบพิเศษ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยรัฐบาลทหารสลับกันไปมา กับลัทธิประชาธิปไตยเสรีนิยม ดังปรากฏการณ์ยึดอำนาจที่ก่อให้เกิดประวัติศาสตร์การเมืองไทย ที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยกับเส้นทางสายปฏิวัติรัฐประหารสลับกันไปทั้งสำเร็จและล้มเหลวคละกันไป ตามหลักฐานประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทย ในที่นี้เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2475 โดย

คณะราษฎรและต่อมาได้มีการก่อกบฏ 12 ครั้ง รัฐประหาร 10 ครั้ง ดังนี้

กบฏ 12 ครั้ง คือ 1) กบฏ ร.ศ.130 2) กบฏ วรเดช 11 ตุลาคม พ.ศ.2491 3) กบฏนายสิบ 3 สิงหาคม พ.ศ.2478 4) กบฏพระยาทรงสุรเดช หรือ กบฏ 18 ศพ 29 มกราคม พ.ศ.2482 5) กบฏ เสนาธิการ 1 ตุลาคม พ.ศ.2491 6) กบฏแบ่งแยกดินแดน พุทธศิกายน พ.ศ.2491 7) กบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492 8) กบฏแมนฮัตตัน 29 มิถุนายน พ.ศ.2494 9) กบฏสันติภาพ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2497 10) กบฏ 16 มีนาคม พ.ศ. 2520 11) กบฏยังเติร์ก 1-3 เมษายน พ.ศ.2524 และ 12) กบฏทหารนอกราชการ 9 กันยายน พ.ศ.2528

รัฐประหาร 10 ครั้ง เรียงลำดับดังนี้ 1) พ.อ. พระยาพหลฯ 20 มิถุนายน พ.ศ.2476 2) พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ และคณะนายทหารบก 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 3) จอมพล ป. พิบูลสงคราม 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 4) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 16 กันยายน พ.ศ.2500 5) จอมพลถนอม กิตติขจร 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 6) จอมพลถนอม กิตติขจร 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 (รัฐประหารตัวเอง) 7) พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520 8) พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 และ คณะ ผบ.เหล่าทัพ และ ผบ.ตำรวจ 9) รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 มี พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะ หรือ เรียกว่า คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) และตั้งรัฐบาล โดยมี พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และล่าสุด ครั้งที่ 10) การมีรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 เวลา 16:30 น. ภายหลังจากที่พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น เรียกคู่ขัดแย้งทางการเมือง ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และพรรคเพื่อไทย มาหารือ แต่ล้มเหลวไม่ได้ข้อยุติ ดังนั้น จึงได้ประกาศยึดอำนาจจากรัฐบาลรักษาการยุคนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล และตั้ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมีพล.อ.

ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้า และ ผบ.เหล่าทัพ ต่าง ๆ ได้ประกาศเข้าควบคุมอำนาจการปกครอง ประเทศเพื่อเข้ามาแก้ไขความขัดแย้งที่จะมีเหตุการณ์ ความรุนแรงทางการเมืองที่กำลังปะทุ ยากแก่การ แก้ไขตามกระบวนการปกติ จึงต้องใช้ยาแรงประกาศ กฎอัยการศึกเพื่อระงับเหตุดังกล่าว ถือเป็น การทำ รัฐประหารอีกครั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

การรัฐประหารครั้งนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ จากภายนอกประเทศมากมาย โดยนานาชาติได้มีการ แดงขาว แสดงความวิตกกังวลกับเหตุการณ์ รัฐประหารในไทยว่าไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตยที่ ควรจะเป็น ได้มีการร่างกฎกติกาการเมืองที่เหมาะสม ภายใต้โรดแมพ(Road map) ที่กำหนดวิธีการและ ขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาประเทศ โดยนำเสนอ แนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ให้ เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน และแบ่งเป็น 3 ระยะ ที่จะคืน ความสงบให้คนในชาติ สรุปโดยย่อดังนี้

ระยะที่ 1 ช่วงแรกของการควบคุมอำนาจการ ปกครองประเทศ จะดำเนินการในเรื่องการปรองดอง สมานฉันท์ ให้เร็วที่สุด ในกรอบเวลา 2-3 เดือน ระยะ ที่ 2 การใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว ซึ่งกำลังดำเนินการ จัดทำอยู่โดยฝ่ายกฎหมาย จะมีการจัดตั้งสภานิติ บัญญัติ สรรหานายกรัฐมนตรี ตั้งคณะรัฐมนตรี เพื่อ บริหารราชการ ร่าง/จัดทำรัฐธรรมนูญ พร้อมกับการตั้ง สภากฎหมายเพื่อปฏิรูปแก้ไขในทุกเรื่องในทุกฝ่ายต้องการ และเป็นที่ยอมรับ โดยน่าจะใช้เวลาประมาณ 1 ปี มาก หรือน้อยกว่านั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และระยะ ที่ 3 การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยโดย สมบูรณ์ ที่ทุกคน ทุกพวก ทุกฝ่าย พอใจ กฎหมาย ทันสมัยในทุกด้าน รวมทั้งกฎระเบียบ กติกาต่าง ๆ ได้รับการแก้ไข เพื่อให้ได้คนดี สุจริต มีคุณธรรม มา ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักธรรมาภิบาล

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงความไม่มี เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ ซึ่งเป็นประเทศ กำลังพัฒนาจึงได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงนอกระบบ การเมืองปกติขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงโลกจะเข้าสู่ยุคโลก ไร้พรมแดน การสื่อสารที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีที่เต็มไปด้วยประสิทธิภาพสูง สร้างความร่ำรวยให้กับบุคคลหรือ กลุ่มผลประโยชน์ได้มากมายเช่นไร แต่สิ่งที่เป็นจริงที่

ไม่สามารถปฏิเสธได้ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการเคารพใน สิทธิ เสรีภาพของประเทศใหญ่เล็ก ทั้งประเทศที่ พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาต่าง ๆ ใน โลก อย่างที่ไม่มีการเลือกเชื้อชาติ ศาสนา เข้ามา เกี่ยวข้อง สันติภาพจึงจะเกิดขึ้นอย่างถาวร สอดคล้อง กับการกล่าวเมื่อ 147 ปีที่แล้วของประธานาธิบดี Lincoln ได้กล่าวในปี ค.ศ.1858 ว่า “บ้านหนึ่งหลังถูก แบ่งแยกเป็นสอง ด้วยตัวมันเองก็ไม่สามารถยืนหยัด อยู่ได้ รัฐบาลก็ไม่สามารถยืนหยัดอย่างมั่นคงถาวรได้ หากมีลักษณะกึ่งทาสและกึ่งอิสรภาพ การจบลงของ โลกในศตวรรษที่ 20 มิใช่การจบลงอย่างบ้านเดี่ยว แต่ มันได้กลายเป็นมากกว่าการจบแบบปิดที่บูรณาการ อย่างเหมาะสม ได้แก่ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนั้น ได้มีมาก่อนและมีอายุยืนยาวกว่าส่วนของการเป็น ประชาธิปไตยและส่วนของการใช้อำนาจเผด็จการ”

การวิเคราะห์ปัญหาระบอบประชาธิปไตย

ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน คือ นานาประเทศทั่วโลกไม่ว่าประเทศนั้นจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่มีประชากรจำนวนมากน้อยต่างกันเป็น ลำดับ จะเห็นได้ว่าประชาชนผู้ต่างเป็นเจ้าของไม่อาจ เข้ามาทำหน้าที่ปกครองประเทศโดยตรง เหมือนเช่น กรณีศึกษาข้างต้นของประชาธิปไตยในยุคกรีกโบราณ เพราะยุคสมัยเปลี่ยนไปจึงทำให้การปกครองประยุกต์ ไปตามกาลเวลา จึงเกิดระบอบประชาธิปไตยยุคใหม่ หรือประชาธิปไตยในระบบรัฐชาติ ซึ่งเป็นระบอบ ประชาธิปไตยโดยผู้แทน ดังลินคอล์นได้กล่าวว่า “การ ปกครองโดยตัวแทนของวิธีการปกครองดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาว่าตัวแทนประชาชนกระทำการไม่ตรงกับ เจตนาของประชาชน คือ เกิดกรณีตัวแทนทรยศ ต่อประชาชน” ดังนั้นประเทศที่มีพัฒนาการมากถึง ความทันสมัยทางการเมือง (Political Modernization) ได้แก่ สหรัฐอเมริกามีความทันสมัยสูงสุด รองลงมาคือ สหภาพโซเวียต ตามมาด้วยสาธารณรัฐประชาชนจีน นั้น ประกอบด้วยตัวแปรสามอย่าง คือ 1. ความมี เหตุผลของอำนาจ (Rationalization of Authority) 2. ความแตกต่างและความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง (Differentiation and Specialization) ของโครงสร้าง

ของระบบการเมือง 3. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นตัวแทนนี้ แม้แต่รูโซว์ (Rousseau) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสสมัยศตวรรษที่ 18 ก็ได้ท้วงติงเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้นานมาแล้ว โดยเห็นว่าอำนาจอธิปไตยใช้แทนกันไม่ได้ รูโซว์ปฏิเสธวิธีการปกครองโดยตัวแทนแบบอังกฤษ และมีความเห็นว่าคุณอังกฤษมีเสรีก็เฉพาะวันเลือกตั้ง เวลาหลังจากนั้นแล้ว พวกเขาถือหาสนั่นเอง

โดยที่ประชาธิปไตยเลือกผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเอง ไม่ว่าจะเป็ประชาธิปไตยในระบบโครงสร้างอำนาจแบบใด ประสบปัญหากันโดยทั่วไป ความล้มเหลวของรัฐบาลประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาของสังคม ทำให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้พยายามหามาตรการที่ดีกว่าในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มด้วยแนวความคิดปฏิรูปการเมืองการปกครองให้เหมาะสมกับบริบทกับคนไทยและสังคมไทยเพราะมีความพิเศษไม่เหมือนประเทศอื่นใด ดังนั้นจึงเป็นบทบาทของรัฐบาลทหารในการสร้างดุลยภาพความสัมพันธ์ระหว่างทุกกลุ่มผลประโยชน์ในไทย โดยทุกกลุ่มทุกฝ่ายเป็นผู้ร่วมพัฒนาประเทศต่อไปอย่างมั่นคง

บทสรุป

แนวคิดจากการสังเคราะห์เรื่อง “คลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง โดยฮันติงตันกับมิติพัฒนาการเมืองการเมืองในระบบการเมืองในประเทศไทย” ผู้เขียนปริทัศน์มีความเห็นว่าการพัฒนาทางการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยต่างมีความคล้ายกันโดยจะมีความเกี่ยวพันในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มุ่งประสงค์ตอบสนองความต้องการของประชาชน แนวคิดของ Huntington มุ่งศึกษารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม เจกเช่น ยุโรปและอเมริกา ทั้งนี้ไม่ได้ศึกษาถึงความแตกต่างในวัฒนธรรมทางสังคมและการเมืองในแต่ละประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตามยังมีความสอดคล้องของแนวคิดประชาธิปไตยที่กล่าวถึงคลื่นประชาธิปไตยและมีการยอมรับในความทันสมัยทางการเมือง(Political Modernization) ว่า สหรัฐ

อเมริกามีความทันสมัยสูงสุด รองลงมาคือสหภาพโซเวียต ตามมาด้วยสาธารณรัฐประชาชนจีน นั้นประกอบด้วยตัวแปรสามอย่าง คือ 1) ความมีเหตุผลของอำนาจ (Rationalization of Authority) 2. ความแตกต่างและความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง (Differentiation and Specialization) ของโครงสร้างของระบบการเมือง 3. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ซึ่ง Huntington ได้กล่าวต่อว่าการทำให้ทันสมัยทางการเมืองมีจุดเน้นที่นำมาซึ่งรูปแบบระบบการเมืองทันสมัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของกลุ่มทางสังคมใหม่ ซึ่งมีความสำคัญทางการเมือง และกลุ่มเหล่านี้ได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่ระบบการเมือง สอดคล้องกับการเมืองไทยเช่นกัน เพราะนับจากรัฐธรรมนูญฉบับประชามติประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีกลุ่มการเมืองใหม่และเก่าได้รวมตัวกันเข้ามาในระบบการเมือง พร้อมทั้งนำนโยบายประชานิยมเข้ามาเป็นตัวแปรการหาเสียง ทำให้ได้รับความนิยมจนชนะได้เข้ามาสู่อำนาจเป็นรัฐบาลบริหารประเทศและได้สร้างภาระทางการคลังด้วยการก่อหนี้สาธารณะเป็นประวัติการณ์ จึงมีการรัฐประหารถึง 2 ครั้ง ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2540-2557 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง โดยฮันติงตัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอใน 2 ประเด็นดังนี้ ประการแรก ควรมีการวิจัยใหม่เพิ่มเติมถึงกระบวนการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง วิถีชีวิตชุมชนของประเทศนั้นๆ โดยแบ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศที่กำลังพัฒนา โดยแบ่งตามระยะเวลาที่มีประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมหรือ อาจแบ่งโซนเป็นทวีป เช่น ทวีปอเมริกา ทวีปยุโรป ทวีปเอเชีย และทวีปแอฟริกา ซึ่งน่าจะเป็นการศึกษาวิจัยใกล้เคียงความจริง ประการที่สองได้แก่สิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพในการปกครองประเทศโดยไม่ถูกแทรกแซงหรือการต่อต้านของประชาคมโลกหรือองค์การสหประชาชาติ เพราะคราวใดประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงนอกระบบการเมืองปกติที่ไม่ใช่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็จะถูกประเทศอื่น ๆ ต่างมีข้อกังวล แล้วตัดความช่วยเหลือ

นานาประการ สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความกังวลให้กับพลเมืองไทย เพราะชาวไทยก็มีความรู้สึกเหมือนพลเมืองประเทศอื่นเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านสิทธิเสรีภาพและการแสดงออกทางการเมือง ฯลฯ จึงขอโอกาสให้คนไทยแก้ปัญหภายในประเทศด้วยตนเองปราศจากการแทรกแซงจากทางตรงหรือโดยทางอ้อม ทั้งนี้ต้องให้เกียรติไทยเหมือนดังมิตรประเทศที่ดีต่อกันไม่ว่าจะปกครองด้วยวิธีการใดก็ตาม เพราะทุกอย่างต้องมีการเปลี่ยนแปลงได้

แม้แต่ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาที่ต้องการเสรีภาพเช่นกัน ตามที่โรนัลด์ เรแกน ได้ประกาศ "อิสรภาพของสหรัฐอเมริกา" ซึ่งมีใจความสำคัญถึงเอกราชของสหรัฐอเมริกาโดยลำดับ เริ่มจากความเดือดร้อนในการเป็นอาณานิคมจากพระเจ้าจอร์จที่ 3 แห่งสหราชอาณาจักรอังกฤษ โดยการยืนยันสิทธิธรรมชาติ ตลอดจนสิทธิในการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งมีข้อความครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชนและปัจเจกชนว่า "เราถือว่าความจริงต่อไปนี้เป็นสิ่งที่ประจักษ์แจ้งอยู่ในตัวเอง นั่นคือ มนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นมาอย่างเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างได้มอบสิทธิบางประการที่จะเพิกถอนมิได้ไว้ให้แก่มนุษย์ ในบรรดาสิทธิเหล่านั้น ได้แก่ ชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขขึ้น" แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวปรัชญาของจอห์น ล็อค โดยอาศัยหลักการ "เมื่อผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรมหรือทรราชย์....ประชาชนย่อมมีสิทธิโค่นล้มการปกครองนั้น และตั้งรัฐบาลของประชาชนขึ้นมาใหม่" ดังนั้น พลเมืองไทยก็ต้องการสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกันในการเลือกหลักการวิธีการที่ดีที่สุดในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแบบวัฒนธรรมและสังคมไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยุทธ บุญโสภาส (2555). **วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์** ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2555, หน้า 21.
- นิยม รัฐอมฤต. (2010). **เอกสารประกอบการศึกษาหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบ**

- ประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง.**
กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า
- มัทธนา ไชยกาญจน์. (2550). **ประชาธิปไตยกับเสถียรภาพทางการเมืองในกัมพูชา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิลาวณีย์ ยี่ทอง. (2557). **กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศโปรตุเกสและประเทศสเปน: จุดเริ่มต้นของคลื่นลูกที่สามแห่งการพัฒนาประชาธิปไตย.** วารสารการเมืองการปกครองปีที่ 4 ฉบับที่ 2 มีนาคม – สิงหาคม 2557.
- สมบัติ จันทร์วงศ์. (2529) **มหาชนรัฐและประชาธิปไตย: ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Arend Lijphart. (1999). **Patterns of Democracy.** New Haven: Yale University. pp. 49-55
- Diamond, Larry. (1993). **The Globalization of Democracy.** In Robert O. Slater, Barry M. Schutz and Steven R. Dor (eds.), **Global Transformation and the Third World,** pp.31-69. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Doorenspeet, Renske. (2005). **Democratic Transitions: Exploring the Structural Sources of the Fourth Wave.** Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Gleditsch, Kristian S.; & Ward, Michael D. (1997). **Double Take: a Re-examination of Democracy and Autocracy in Modern Politics.** **Journal of Conflict Resolution.** 41 (3), 361-383.
- Harmon, M. Judd. (1964). **Political Thought: From Plato to the Present.** New York: McGraw-Hill.

- Huntington, Samuel P. (1993). **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**. Norman: University of Oklahoma Press.
- Jagers, Keith & Gurr, Ted R. (1995). Tracking Democracy's Third Wave with the Polity III Data. **Journal of Peace Research**. 32 (4), 469-482.
- Larry, Diamond; & Plattner, Marc F. (2000). **The Global Divergence of Democracies**. Baltimore: Johns Hopkins.
- O' Loughlin, John, et.al. (1998). The Diffusion of Democracy, 1946 – 1994. **Annals of the Association of American Geographers**. 88 (4), 545-574.
- Schmitter, Phillippe C. (1995). Waves of Democratization. In Seymour M. Lipset (ed.), **The Encyclopedia of Democracy**, 346-350, Volume II. London: Routledge.
- Shin, DohChull. (1994). On the Third Wave of Democratization: a Synthesis and Evaluation of Recent Theory and Research. **World Politics**. 41 (1), 135-170.
- Tocqueville, Alexis de. (2004). **Democracy in America**, hg. v. Olivier Zunz, übers. v. Arthur Goldhammer. New York: Library of America.